

De erfenis van mei '68

24 10 MEI 2018 WWW.TRENDS.BE

Was mei '68 een mentaliteitsrevolutie, of weinig meer dan 'bedorvenkindjesprogressiviteit'? Vier zakenmensen wikken de erfenis. LUC HUYSMANS

Precies vijftig jaar geleden zetten studentenprotesten de wereld op zijn kop in Frankrijk, de Verenigde Staten, Duitsland, Italië, Nederland en elders. De beroering beperkte zich niet tot één bevolkingsgroep. Studenten eisten meer inspraak, werknemers wilden betere arbeidsvoorwaarden, en vrouwen eisten gelijke rechten en de legalisering van abortus, met in de VS de al langer lopende zwarte burgerrechtenbeweging erbovenop.

In België deed het mandement waarmee de Belgische bisschoppen op 13 mei 1966 de Vlaamse eisen wegvaagden om de Leuvense universiteit te splitsen, de onrust ontaarden in massale protesten. Die zouden in februari 1968 leiden tot de val van de regering-Vanden Boeynants, en het

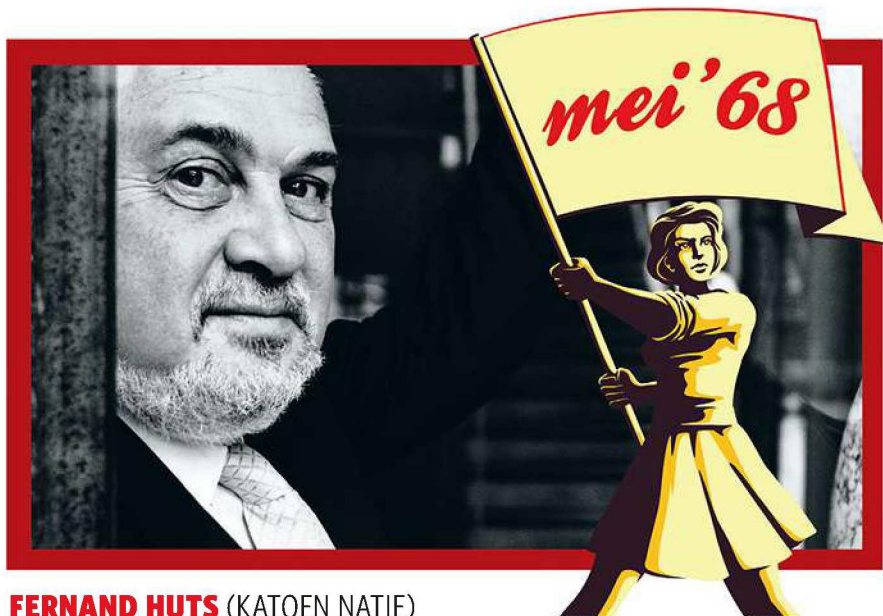
fiat van de bisschoppen voor de splitsing.

De protesten doofden eind mei bijna even snel uit als ze zich enkele weken daarvoor hadden verspreid. Een massale steunbetoging voor de Franse president Charles de Gaulle en het naderen van de examens zorgden voor een reality check. De oliecrisissen van de vroege jaren zeventig maakten definitief een einde aan de euforie.

Studentenleider Paul Goossens noemt mei '68 tegenwoordig "geen revolutie, hooguit een rebellie met een ongewone schittering, de glans van een vallende ster". Wat bleef, was een vaag gevoel iets unieks te hebben meegeemaakt, al blijkt de betekenis behoorlijk veelkoppig. Er is het anti-autoritaire en libertaire discours, gesymboliseerd door de hippies. De kritiek op de consumptiemaatschappij, en de start van

de ecologische beweging, met in de nasleep het eerste rapport van de Club van Rome, dat grenzen aan de groei zag. Er is de seksuele revolutie. Het antikapitalisme van bewegingen die vervelden tot extreemlinkse stromingen, waarvan de nazaten nu opnieuw aan een politieke opmars bezig zijn.

Trends vroeg aan vier zakenmensen hoe zij aankijken tegen de erfenis van mei '68. Fernand Huts, de topman van de logistieke-engineeringgroep Katoen Natie, en Jan Toye, de voormalige eigenaar en topman van de brouwerij Palm, maakten de protesten aan den lijve mee. Jo Libeer, voormalig gedelegeerd bestuurder van Voka en nu de CEO van de Biennale Interieur; en Philip Van Kelst, de oprichter van de Kas-teelhoef Wange en voortrekker voor duurzaam ondernemen, wikken met iets meer afstand de gebeurtenissen. ©

FERNAND HUTS (KATOEN NATIE)

‘WAT OVERBLIJFT, IS HEEL MAGER EN TRIESTIG’

“Ik was laatstejaars op het Sint-Jan Berchmanscollege in Antwerpen en hoofdredacteur van het *Blad der Antwerpse Scholen*. Via die weg kregen we de strijd om Leuven Vlaams mee. Vooral dat aspect leefde ook in de hogescholen en het middelbaar onderwijs, eerder dan het linkse verhaal dat nu mei '68 wordt genoemd. “Ik ben in september 1968 naar Leuven gegaan, en in de studentenpolitiek beland. De grote studentenbeweging was het KVHV. Dat was de drijvende kracht, geleid door Vlaamsgezinde studentenleiders zoals Hugo Schiltz, Wilfried Martens, Jef Dauwe, Guido Ghekiere en later ikzelf.

“De splitsing was net achter de rug. Er was een vleugel die vooral Vlaamse ideeën had en waar ik toe behoorde. Die trok vooral studenten uit economie en rechten aan. Wij waren overigens helemaal niet rechts, en legden ook veel sociale klemtonen.

“Paul Goossens en anderen zijn uit het KVHV gestapt om de Studentenvakbond (SVB) op te richten, die later evolueerde naar Amada. Daar zaten de pedagogen, psychologen, pol & soccers, geneeskundestudenten, enzovoort. Er was een enorme verdeeldheid: stalinisten, maoïsten, marxisten, trotskisten, die allemaal zochten naar het extreem-linkse paradijs.

“Op een bepaald moment is het strijdbare studentenleven uitgedoofd. De SVB heeft zich doorgezet via Geneeskunde voor het Volk en de PVDA, maar is door zijn extreem communistische ideeën geïsoleerd geraakt en politiek niet doorgebroken. Niemand aanvaardt nog dat je Mao of Stalin hoog in het vaandel voert. Het socialisme is dan weer ten onder gegaan aan zijn eigen succes; de socialistische partij en de christelijke arbeidersbeweging probeerden de mensen materieel te ont-

voogden, en het resultaat is dat die niet meer voor hen stemmen.

“In de economie heeft mei '68 betrekkelijk weinig invloed gehad. Integendeel: de groei die we hebben gekend, komt doordat onze samenleving de principes van de vrije markt hanteert. De corporatistische gedachte is ook danig afgebouwd, net als het etatisme à la Sabena en Belgacom. Gelukkig maar.

“De invloed was groter in andere delen van de samenleving, en vooral het onderwijs. Daar is zowel het openbare als het katholieke net de weg ingeslagen van opgelegde leerplannen, conform de pedagogiek van mei '68. Toen ik college liep, waren orde, discipline, goed studeren, uw best doen en engagement de ordewoorden. Dat is de basis voor mijn realisaties geweest. De leraars volgden geen bureaucratisch leerplan, maar probeerden ons karakter te vormen, en ons onze persoonlijkheid te laten ontplooiën.

“Nu worden directies en leraren verzwolgen door de administratieve moloch, waardoor het me soms verbaast dat ze nog kunnen lesgeven en niet allemaal een burn-out hebben. De roeping van een leraar is het vormen van mensen, maar in de praktijk zijn ze meer bezig met het voeden van overheidsrapporten. Als leerling moesten wij ernaar streven bij de besten te zijn, nu moet iedereen vooral hetzelfde doen en zie je een nivellering naar beneden.

“Dat ondervinden vooral de universiteiten en hogescholen, die het moeten doen met studenten die te weinig zijn gevormd om het niveau aan te kunnen. Universiteiten en hogescholen waren tien eeuwen een broeinest van vernieuwing; nu zijn het instituten van weten-

“In de economie heeft mei '68 betrekkelijk weinig invloed gehad. De groei die we hebben gekend, komt doordat onze samenleving de principes van de vrije markt hanteert”

schappelijke vernieuwing, maar niets méér.

“Wij werden grootgebracht vanuit een kader. Nu zie ik die onderbouw niet, en weet ik niet waar ze heen willen. Nochtans is een kader belangrijk: het werkt makkelijker wanneer je je energie kunt focussen. In het bedrijfsleven geloof ik ook in structuren waar zaken gestroomlijnd zijn, maar de beslissingsmacht zo veel mogelijk gedecentraliseerd is. Mijn eigen gedachtegoed is ook niet echt veranderd. Ik geloof nog altijd dat het creëren van meerwaarde de *driver* moet zijn. In de Katoen Natie Bijbel staan nog altijd dezelfde waarden als in het begin.

“De erfenis van mei ’68 is heel mager en triestig. In het onderwijs is de invloed erg groot, maar vind ik de resultaten dramatisch. Dat veel Belgen nu een eigen huis en grote materiële welvaart hebben, heeft niets met mei ’68 te maken. De basis van de sociale zekerheid was al na de twee wereldoorlogen gelegd.

“Het stuk Leuven Vlaams leeft nog wél door. Je hebt de Volksunie gehad, die haar slagkracht verloor door te willen meebesturen, en het Vlaams Belang, dat in de koelkast belandde door het cordon sanitaire. Maar nu zie je dat het ideeëngoed van de N-VA prominent is. Tegelijk is de verzuiling weg en identificeert de burger zich met de daadkracht van een De Wever, Francken of Jambon.

“Veel van de ideeën die aan mei ’68 worden toegeschreven, leefden daarvoor ook al. Dat de formele gezagsstructuur daardoor zou zijn geëvolueerd naar het moderne leiderschap, is onzin: pakweg Napoleon was ook een leider. Macron heeft ook niets te maken met mei ’68, maar met het land op de rails willen krijgen. Leaders als Peter Mertens en Raoul Hedebouw en hun communistische ideeën zijn een uitvloeisel van mei ’68. Leiderschap oefen je uit in goede en kwade dagen. Je vindt leiders in alle politieke, sociale en economische geleidingen. Het enige verschil is hun persoonlijkheid en de kleur van het jasje dat ze aanhebben.”

JAN TOYE (EX-TOPMAN PALM)

‘ER IS EEN NIEUW MEI ’68 NODIG’

“Mijn groot tante had gewaar-schuw dat een Töy die zou betogen, zou worden onterfd. Dus toen ik op een keer werd opgepakt, dacht ik: daar gaat mijn erfenis (*lacht*). Maar Leuven ’68 was fascinerend: vanuit mijn kot aan de Oude Markt zag ik als twintigjarige de revolutie passeren. Je voelde de betrokkenheid. Mei ’68 is voor mij een voorloper van wat Jeremy Rifkin *‘The Empathic Civilisation’* noemt: de belofte van eeuwige vrede, gelijkwaardigheid van alle mensen, *make love not war*, optimisme en goesting’ in het leven.

“Het was een revolte tegen de macht van bovenuit, maar ook tegen de consolidatie in de industrie. Artois had net vele brouwerijen overgenomen, en ze allemaal gesloten. De studenten keerden zich tegen het bier van de macht, en herontdekten de kleine streekbieren, helemaal in de sfeer van ‘small is

beautiful’, het economische dada van John Kenneth Galbraith. Die zucht naar het lokale en kleinschalige is er nu opnieuw.

“Rifkin stelt dat de vrije markt en de verlichting tot een concentratie van de macht hebben geleid, die de natuur en de mens uitbuit. Maar nu is er een disruptieve technologie die alles en iedereen verbindt: het internet, niet alleen van de dingen, maar ook van de gedachten en ideeën. Mensen delen hun kwetsbaarheid, en dat verbindt. Dat zag je bij de hippies in de sixties, en nu bij de Occupy-beweging, de indignados, en de Arabische Lente. Van geconcentreerde naar gespreide macht: dat is de empathische civilisatie die eraan komt.

“Leuven Vlaams moet je los zien van wat mei ’68 is geweest. De weigering van de Franstalige elite om België tweetalig te maken, is de reden waarom de federalisering is begonnen. ‘Walen ➤

➤ buiten' is het beste wat Wallonië is overkomen, want nu heb je een pak spin-offs rond Louvain-la-Neuve, en gaat België voorop in lifesciences en micro-elektronica. De Waals-Vlaamse discussie is achterhaald: Leuven wordt steeds meer Engelstalig, net als Brussel trouwens.

“Mei '68 had de Vlaming moeten bevrijden van zijn 'binnenvetterij', hem leren op te komen voor zijn overtuiging. Maar die beweging is stilgevallen door de oliecrisis. Ik zie veel parallellen met nu. Toen was er angst voor automatisering, nu voor robotisering.

“We moeten ons voorbereiden op een wereld waarin er niet voor iedereen een job is, een *zero marginal cost economy*. We moeten een andere basis vinden voor de financiering van de staat en van het wellicht noodzakelijke 'basisinkomen' voor iedereen. Willen we de democratie overeind houden, dan moet de eerste maatstaf zijn: wordt de kloof rijk-arm kleiner?

Wordt iedereen er beter van? We moeten meer waken over het bruto nationaal geluk. Samen zorgen voor elkaar is zoveel sterker dan de macht. Die hunkering naar een nieuw evenwicht, met de mens centraal, zag je toen al.

“Al moet ik toegeven dat ik zelf ook

“Altijd maar meer efficiëntie en consumptie maakt dat de mens niet centraal staat, wel de beurswaarde. Terwijl ethiek boven alles zou moeten staan”

in de ratrace ben getuimeld. Het verlies van mijn zoon Christoph door zelfmoord veranderde mijn leven. Hij noemde het consumptisme 'het nieuwe slavendom dat zijn slavernij aanbidt'. Hij was enorm bezig met thema's als macht, onmacht en onrecht. Almaar meer efficiëntie en consumptie maakt dat de mens niet centraal staat, wel de beurswaarde. Terwijl ethiek boven alles zou moeten staan.

“Zelf proberen we daar iets aan te doen met de projecten Warme Steden, Warme Scholen en Warme William van het Fonds Ga voor Geluk, dat ik samen met een andere nabestaande vader heb opgericht. In de vijf Warme Steden – Leuven, Gent, Brugge, Turnhout en Genk – en de vijftig Warme Scholen wordt ernaar gestreefd dat elk kind en jongere zich goed in zijn vel voelt. Met Warme William willen wij kwetsbaarheid bespreekbaar maken. Via de site kun je iemand die jou een luisterend oor biedt, nomineren om Warme William te worden.

“Bij Palm heb ik een paar mei '68-trekjes in mijn leiding gelegd. Ik heb het altijd een voorrecht gevonden leiding te mogen geven, met veel respect voor de medewerkers. Ik heb een ondernemingsraad ingevoerd. Daar heb ik ondervonden dat mensen die zich laten verkiezen door hun mede-arbeiders best zinvolle zaken zeggen en veel maturiteit durven te tonen.

“Als je respect toont naar je medewerkers, en je toont je kwetsbaarheid, dan dragen ze zorg voor jou. De interne dynamiek van een bedrijf is veel beter als de leider zijn ego achter zich laat. Een authentieke leider durft te tonen dat hij niet alles weet. Die medezeggenschap zat ook in mei '68, maar is moeilijk te realiseren in de verzuilde machtsstructuren die we nog altijd kennen.

“Misschien kan het à la Macron. 'En Marche' staat symbool voor de terugkeer van de burgerbeweging. Het grote verschil is dat ze nu wordt gedragen door de sociale media. Misschien kan een nieuw mei '68 veel fundamenteeler zijn dan het toen is geweest, omdat de basis veel breder is. De eerste stappen zijn al gedaan: mensen consumeren bewuster, pensioenfondsen beleggen ethisch, duurzaam en ecologisch.

We moeten niet nostalgisch zijn over mei '68, maar het heeft aangetoond dat de basis wél macht heeft, met als centrale stelling dat liefde boven macht en economie staat. Zoiets hebben we weer nodig, maar veel breder gedragen. Dankzij internet heeft iedereen toegang tot de grootste denkers van de Ted-talks. Het wereldwijde bewustzijn kan dus snel groeien.”

‘ZUURSTOF VOOR DE MAAT-SCHAPPIJ’

“Mei '68 heeft mijn leven veranderd. Ik was 13 jaar en zat op het college in Wevelgem, toen de laatstejaars van het Sint-Amandscollege in Kortrijk de speelplaats kwamen bezetten. Er was die mengeling van opwindende angst. Je zag niet direct wat de bedoeling was, maar er ging een drang naar vrijheid van uit. In 1965 liepen we met de chiro nog achter vendels naar de kerk. Drie jaar later hadden we leiders met lang haar en vredestekens, en kreeg je verhalen over het belang van verbeelding en gelijke kansen.

“Achteraf bekeken was dat de eerste doorbraak: het verschil tussen macht – je doet iets omdat iemand het zegt – en gezag, zeg maar aanvaarde macht. Dat heb mijn leven lang meegedragen, zowel professioneel als in mijn contacten met mensen. Ik ben meer onder de indruk van iemands argumenten dan van zijn positie.

“De tweede vernieuwing was de strijd tegen de bevoogding. Het eerder rechtse 'ontvoogding' en het 'linkse' emancipatie waren cruciale begrippen, die in mijn ogen hetzelfde zeggen. Ik heb de indruk dat N-VA-woordvoerder Joachim Pohlmann over het eerste spreekt, Paul Goossens over het tweede. Terwijl ontvoogding toch niet stopt zodra een volk een staat wordt, en emancipatie geen monopolie van links

JO LIBEER (CEO BIENNALE INTERIEUR)

is. Je moet voor beide vechten én ze organiseren. In een kenniseconomie ben je niets met mensen die niet mogen denken: je wil vrije, ontvoogde mensen.

“Een derde punt dat ik meeneem van mei '68 is het ontstaan van de popcultuur en de zuurstof die zo in de maatschappij werd geblazen. Met Andy Warhol, het agressieve van de Rolling Stones, de ludieke *tongue-in-cheek*-humor van de Beatles, en het emancipatorische theater van Dario Fo. De Biennale Interieur, waarvan ik nu CEO ben, is toen ook begonnen, rond design op het kruispunt tussen economie en cultuur. Dat is precies waar we nu weer naartoe willen.

“Een laatste punt dat we in mei '68 hebben geleerd, is de breekbaarheid en het belang van democratie. De wijze van democratie beoefenen was daarvoor zeer top-down, en werd terecht gecontesteerd. Het leven in een maatschappij vraagt engagement. Het is meer dan klant zijn van een systeem.

“Over veel ‘linkse’ thema’s van mei '68 bestaat nu een brede consensus. Het overheidsbeslag is weliswaar te hoog, maar niemand wil de sociale zekerheid afschaffen, stoppen met solidariteit, of betwisten dat je het recht hebt te beslissen hoe je met het leven en de dood omgaat.

“Heel veel zaken die voor mei '68 als

revolutionair en verwerpelijk werden bestempeld, zijn nu noodzakelijke voedingsstoffen om een bedrijf te leiden: engagement, verbeelding, creativiteit, teamwerk, betrokkenheid... Economisch zijn we ook geëvolueerd van een hiërarchisch gestuurd model op basis van tayloriaanse principes van arbeiders aan de band, naar een kenniseconomie waarin hersenen de belangrijkste grondstof zijn. Mensen stappen niet meer mee omdat ze moeten. Ze vragen leiderschap, willen deel uitmaken van iets groter dan henzelf.

Van mijn vader, een arts, leerde ik dat de eerste vraag die je altijd moet stellen is: is het waar? Ik heb altijd met die ogen naar andere biotopen gekeken. Toen ik in 1983 begon bij de Kamer van Koophandel in Kortrijk, zag ik nog de oude ‘clubs’ met hun zeden en gewoontes. Mijn nieuwe voorzitter, Jean Van Marcke, leerde me dat we ondernemers eerder konden helpen door hen een richting te wijzen, dan door eerstelijnsdiensten te ontwikkelen. Door aan te geven dat verandering de enige constante is. Dat is die ‘is het waar’, overgoten met die dingen die mei '68 hebben toegevoegd.

“Ik heb ook nooit op macht gewerkt, altijd zeer participatief. Mensen aanwerven die slimmer zijn dan jezelf, was volgens de oude mantra's een teken van

zwakte, maar ik vond het een meerwaarde. En ik heb altijd de popcultuur in huis gehaald. In standpunten, die we soms in humor verpakten à la The Beatles, en soms vrij scherp, zoals The Rolling Stones. Dat mis ik soms tegenwoordig: alles is zo vlak.

“Al heb ik de indruk dat er een tegenbeweging opkomt. Nu, de oplossing ligt niet in de PVDA-aanpak, en evenmin in een puur identitair discours. Daarom ben ik het niet eens met de ‘ruzie’ over mei '68: in Leuven versterkten het anti-autoritaire en de Vlaamse ontvoogdingsstrijd elkaar.

“Natuurlijk ben ik geëvolueerd in mijn denken, maar mijn fundamenten, de waarden, zijn niet veranderd. Ik heb geleerd dat je vrijheid per deelproblematiek anders moet organiseren. Economisch is de vrije markt behoorlijk zelfregulerend en is enige terughoudendheid van de staat aangewezen. Dat is anders in de culturele wereld. Daar kan en moet de privésector meer doen, maar als het alleen van de privé moet komen, komt de vrijheid in het gedrang.

“Veel basisattitudes van mei '68 zijn mettertijd troeven gebleken. De 360 gradenaanpak, samenwerken vanuit verschillende disciplines, is nu gemeen-

“Mensen stappen niet meer mee omdat ze moeten. Ze vragen leiderschap, willen deel uitmaken van iets groter dan henzelf”

goed in onderwijs en bedrijfsleven. *L'imagination au pouvoir* vat misschien wel het beste samen waar onze bedrijven nu mee bezig zijn. Dus ik kijk met mildheid naar de erfenis van mei '68. Zoals naar een eerste lief: er zaten stomiteiten tussen, zoals niet goed te praten extreem verbaal en fysiek geweld, maar zeker ook frisse ideeën, die onze wereld ten goede hebben veranderd.” ©

PHILIP VAN KELST (KASTEELHOEVE WANGE)

‘BUITEN DE LIJNEN DURVEN TE KLEUREN’

“Mei ‘68 heeft van alles in gang gezet, waardoor ik ben wie ik ben. Meer dan Leuven Vlaams of de strijd om onderwijsinstellingen, ging het voor mij over de regels en hoe daarmee om te gaan. Over aanvoelen wat goed is. Zelf kwam ik pas tien jaar later in Leuven. Al had ik het gevoel dat ik met de antirakettenbetogingen en de acties tegen de 10.000 (frank inschrijvingsgeld, *nvdr*) het gevoel had dat ik het herbeleefde. Het was een andere wereld, waar kracht en leiderschap, en ecologie en andere principes van samenleven primeerden.

“Tegelijk was de invloed van mei ‘68 er wel. Toen ik 12 was, ging ik naar het Berthoutinstituut in Mechelen. Daar was een vrij jonge groep leerkrachten van wie we alles mochten uitproberen. Drie jaar later verhuisden we naar Genk, en kwam ik bij priesters terecht, waar we niets mochten.

“Het mooiste compliment dat ik op de Kasteelhoef heb gekregen, is dat

het lijkt alsof er in dit ontmoetingscentrum volledige vrijheid is. Natuurlijk zijn er regels, anders lukt het niet, maar de kunst is dat de gasten zelf eigenaar worden van die regels. Het is niet belangrijk of mensen leven volgens regels, wel dat ze er zelf naar op zoek gaan.

“Voor mij gaat het niet over macht en gezag, maar over persoonlijke kracht, leiderschap, passie, streven naar verbondenheid. Als ik teambuilding of coaching doe met paarden, probeer ik mensen hun leiderschap te spiegelen.

“Voor mij speelt mei ‘68 een rol in het *out of the box* denken. Ik heb dertien jaar gewerkt als psycholoog, dertien jaar als coach, en nu ben ik al zeven jaar echt ondernemer. We hebben onze laatste cent in een horecazaak met paarden gestoken. Dat leerde ik van die leraars in Mechelen: risico’s nemen, je eigen ding creëren. Zo hebben we een redelijk uniek concept gevonden. Onze personeelskosten zijn laag, omdat de gasten veel zelf doen, en onze koks ook

een stuk gastheer zijn. We wonen hier ook in een co-housingproject, iets wat ze in 1968 ook al deden.

“Leuven Vlaams? Ik begrijp dat het toen nodig was. De brief van de bisschoppen was een rode lap op een stier. Ik vraag me af waarom ze de situatie zo lieten ontsporen dat ze wel moest worden veranderd. Ik streef altijd naar het verbinden van mensen en standpunten. Daarover ging mei ‘68 voor mij: open je wereld, kijk naar het anders zijn, treed uit je vastgeroeste denkkader.

“Toch denk ik niet dat we nood hebben aan een nieuw mei ‘68. Dingen gebeuren nu op een andere manier. We zijn individueel ook krachtiger dan toen. Mei ‘68 was een groepsgebeuren, nu nemen individuen zelf initiatieven die een bijdrage leveren aan een veranderende wereld. Dat werkt besmettelijk, maar gebeurt niet meer in een massabeweging. Daarom geloof ik niet zo in MeToo: dat is voor een stuk nodig, maar is tegelijk te breed waardoor de nuance verloren gaat. De oplossing ligt bij individuele veranderingsprocessen, niet bij sociale media.

“De moderne technologie speelt daar een grote rol in. Op het internet staan veel zaken die het bewustzijn verhogen, bijvoorbeeld hoe je omgaat met kinderen, met dieren,... Zonder sociale media at ik wellicht nog altijd vlees.

“Voor mij ging mei ‘68 over buiten de lijnen durven te kleuren. Het was de eerste keer dat zoiets massaal gebeurde. Ook nu nog loopt nog zoveel mis. We hebben vier hengsten die in een kudde leven, wellicht een van de weinige, want dat kan zagezegd niet. Ze lo-

“Het is niet belangrijk of mensen leven volgens regels, wel dat ze er zelf naar op zoek gaan”

pen zonder bit of hoefijzers, en we castreren ze niet om ze mak te maken. Dat is allemaal niet nodig, dat is de natuur proberen knechten. Dat draag ik mee van mei ‘68, je eigen natuur en die van anderen niet laten knechten.”©